

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2018:15

ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING
SCHAKTNINGSÖVERVAKNING

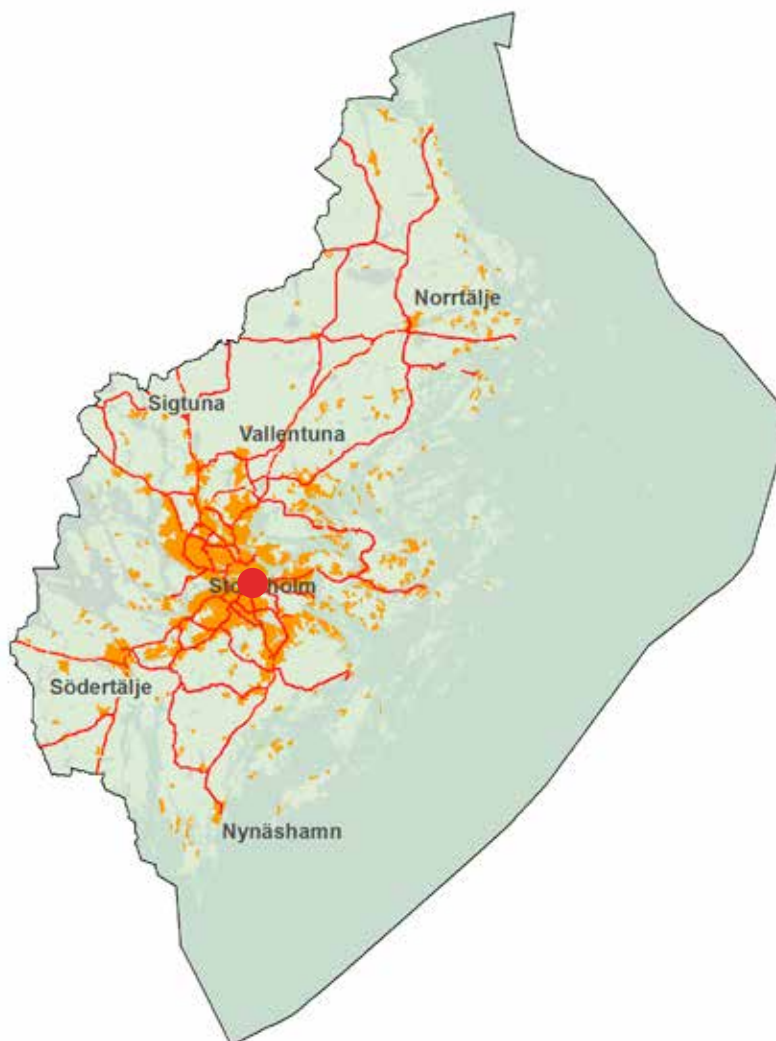
En välgrundad obelisk

RAÄ-nr Stockholm 103:1
Gamla Stan 1:29
Slottsbacken
Stockholms stad, Uppland
Tomas Ekman

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Drottninggatan 11, 702 10 Örebro
Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

Översigtskarta över Stockholms län med platsen för undersökningen markerad i rött.

© 2018 Arkeologgruppen AB

Arkeologgruppen rapport 2018:15

Författare Tomas Ekman

Grafisk form Nina Balknäs@Högtorps Diverse

Omslagsfoto Slottsbacken med Obeliskan som relativt nytt inslag.
Akvarell från år 1820 av Carl Johan Hjelm.
Stockholms Stadsmuseum SSM 502628.

Foto Arkeologgruppen AB om inte annat anges i figurtexten.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Dnr R50223371_170001

En välgrundad obelisk

RAÄ-nr Stockholm 103:1
Gamla Stan 1:29
Slottsbacken
Stockholms stad, Uppland

Tomas Ekman

Lst dnr 43111-1398-2018

Tekniska och administrativa uppgifter

Län	Stockholm
Kommun	Stockholm
Landskap	Uppland
Socken	Stockholm
Fastighet	Gamla Stan 1:29
Fornlämningsnummer	Stockholm 103:1
Lämningstyp	stadslager
Datering	medeltid–historisk tid
Typ av undersökning	undersökning i form av schaktningsövervakning
Länsstyrelsens beslutsdatum	2018-01-22
Länsstyrelsens diarienummer	43111-1398-2018
Arkeologgruppens projektnummer	Ag2018_11
Projektledare	Tomas Ekman
Fältersonal	Tomas Ekman
Undersökningstid	2018-03-19 till 2018-04-05
Exploateringsyta	49 m ²
Undersökt yta	49 m ²
Inmätningsteknik	manuell
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH 2000

Arkiv

Arkivmaterial förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Digitalt arkiv

Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd

Inga fynd påträffades.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
Inledning	5
Bakgrund och kulturmiljö	7
Syfte och frågeställningar	7
Metod och genomförande	7
Resultat	9
Utvärdering av måluppfyllelse i förhållande till undersökningsplanen	9
Referenser	10

Figur 1. Översiktskarta med den aktuella undersökningsplatsen markerad med en svart cirkel. Skala 1:250 000.

Sammanfattning

Som en del av arbetet med en renovering av "Obeliskan" på Slottsbacken i Stockholm har Arkeologgruppen AB utfört en schaktövervakning. Uppdraget gällde momentet när en ny grund skulle anläggas. Ytan omfattade cirka 7×7 meter. Den gamla grunden avlägsnades till cirka 0,7 meters djup. Därefter göts en ny grund. Arbetet berörde enbart mark som tagits i anspråk för den äldre grunden.

Inledning

Det välkända monumentet "Obeliskan" på Slottsbacken i Stockholm har genomgått en renovering. Hela statyn inklusive fundamentet har plockats ned och renoverats på annan plats. Även grunden skulle renoveras och uppdateras. Därför krävdes schaktning på platsen. Då den befinner sig inom Stockholms stadslager, fornlämning RAA-nr Stockholm 103:1, beslutade Länsstyrelsen att schaktningen skulle ske under arkeologisk övervakning. Uppdraget utfördes av Arkeologgruppen AB. Statens Fastighetsverk var kostnadsansvariga.

Figur 2. Fastighetskartan med läget för Obelisken markerat med rött. Skala 1: 5 000.

Bakgrund och kulturmiljö

En obelisk är en fyrsidig pelare som avsmalnar mot toppen. Den utförs oftast av sten och förebilden kommer från det antika Egypten. Under renässansen vaknade intresset för obelisker igen. Gustav III vurmade för det klassiska arvet och det är bara följdriktigt att han valde att uppföra en obelisk utanför det kungliga slottet i Stockholm.

Grunden till Obeliskan på Slottsbacken lades år 1788. Med monumentet sade sig Gustav III vilja manifesteras sin tacksamhet till Stockholms borgerskap för deras insats under ryska kriget 1788–90. Sonen Gustav IV Adolf fullföljde projektet efter faderns död. Den 30 oktober 1800 avtäckte han obeliskan och överlämnade den till borgerskapet. Den har inskriptioner på latin och svenska.

Obeliskan är sammansatt av 17 granittrummor och väger sammanlagt cirka 150 ton. Den är nästan 30 meter hög och monterad med järn i de fyra hörnen på varje trumma. Under årens lopp har konstruktionen uppvisat allt större brister och under sommaren år 2017 monterades obeliskan ned för att genomgå en totalrenovering. En obelisk ska åter stå på plats sommaren år 2018, då med en säkrare konstruktion.

Syfte och frågeställningar

Syftet fastläggs i Länsstyrelsens förfrågningsunderlag:

”att med ett vetenskapligt arbetssätt dokumentera kulturlager, konstruktioner och fynd som påträffas vid schaktningen.”

Metod och genomförande

Schaktningen utfördes med en mindre bandburen grävmaskin och med handredskap. På grund av grundens beskaffenhet användes till stor del även hydrauliskt spett, kopplat till grävmaskinen. Den yta som upptogs var 7×7 meter stor och avsikten var att schakta ned till 1 meters djup. Därefter skulle en ny grund gjutas på samma plats som den gamla.

Dokumentation skedde med text och digitalt foto. Inmätning utfördes manuellt varefter digitalisering skedde mot fastighetskartan.

Figur 3. Stengrunden bearbetas. I bakgrunden syns Hovförvaltningens hus och Börshuset.

Resultat

Direkt under obeliskens fundament av sten följde en kompakt yta av sten. Stenarna var sammanfogade med en massa av kalkbruk, stensmjöl och vatten, en slags föregångare till betong. Metoden har varit effektiv då ytan var mycket hård och svårforcerad. Stenarna var oftast i storleken 0,5–1,0 meter och utgjordes av såväl natur- som sprängsten. Arbetet gick långsamt framåt då ytan endast gick att forcera med hydrauliskt spett. Vid cirka 0,7 meters djup avgjorde geotekniker att djupet var tillräckligt. Den nya grunden anlades på resterna av den äldre, som bedömdes som tillräckligt stabil.

Då den äldre grunden fortsatte till ett så oant djup fanns inga förutsättningar för arkeologiska observationer då grunden omfattade hela schaktet.

Utvärdering av måluppfyllelse i förhållande till undersökningsplanen

Övervakningen kunde dokumentera att inga äldre lämningar berördes av arbetet.

Referenser

Nätsidor

[www.sfv.se/sv/fastigheter/pagaende-byggprojekt/
stockholm/obelisken-pa-slottsbacken/](http://www.sfv.se/sv/fastigheter/pagaende-byggprojekt/stockholm/obelisken-pa-slottsbacken/)

Arkeologgruppen AB

RAPPORT 2018:15

